

Roll No.

Total No. of Pages : 6

Total No. of Questions : 19

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड (10वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 1001

संस्कृत व्याकरणम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देशः— (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

(ii) प्रश्नानां सम्मुखे अङ्काः प्रदत्ताः।

1. उचित विकल्पं चित्वा लिखत—

1×6=6

(क) 'लिहा' पदे विभक्तिः अस्ति—

(i) द्वितीया

(ii) चतुर्थी

(iii) सप्तमी

(iv) तृतीया

(ख) 'अप्' शब्दः कस्मिन् लिङ्गे अस्ति ?

(i) पुल्लिङ्गम्

(ii) स्त्रीलिङ्गम्

(iii) नपुंसकलिङ्गम्

(ग) ददति पदे वचनम् अस्ति—

(i) एकवचनम्

(ii) द्विवचनम्

(iii) बहुवचनम्

(घ) "शनैर्याति पिपीलिका" इत्यत्र अव्ययम् अस्ति—

(i) याति	(ii) शनैः
(iii) पिपीलिका	(iv) शनैर्याति

(ङ) वर्तमाने लकारः भवति—

(i) लृट्	(ii) लङ्
(iii) लट्	(iv) लिट्

(च) परित्यजन्ति पदे उपसर्गः अस्ति—

(i) प्र	(ii) परि
(iii) प्रति	(iv) त्यजन्ति

2. रिक्तस्थान पूर्तिं कुरुत—

1×6=6

(क) धात्वादेः सः।

(शः/षः)

(ख) नहो ।

(धः/ढः)

(ग) अन्तादेशे एनद्वक्तव्यः।

(नपुंसक/पुलिङ्ग)

(घ) यथा राजा प्रजा।

(तदा/तथा)

(ङ) इदितो नुम् ।

(धातोः/प्रत्ययोः)

(च) ऋतो ।

(काश्यपस्य/भारद्वाजस्य)

3. यथायोग्यं योजयत—

1×6=6

(क) तिङ्शित् — अव्ययम्

(ख) अम् — सन्धिः

(ग) अनद्यतने — दश

(घ) सहस्य — लुट्

(ङ) मनाक् — सम्बुद्धौ

(च) लकाराः — सार्वधातुकम्

4. शुद्ध वाक्यानां समक्षम् 'आम्' अशुद्ध वाक्यानां समक्षं 'न' इति लिखत—

1×6=6

(क) सम्बुद्धौ इत्यत्र सप्तमी विभक्तिः अस्ति।

(ख) इदमो दस्य सः भवति।

(ग) 'पचता' इत्यत्र पञ्चमी विभक्तिः भवति।

(घ) 'सत्यमेव जयते' इति वाक्ये जयते अव्ययम् अस्ति।

(ङ) 'ब्रज' धातुः गत्यर्थे भवति।

(च) जि धातोः प्रथमपुरुषैकवचने 'जयते' इति रूपं भवति।

5. एकपदेन उत्तरं लिखत—

1×6=6

(क) अपः भादौ प्रत्यये परे किं भवति ?

(ख) अमुष्मै इति पदे का विभक्तिः अस्ति ?

(ग) 'वृथा तृप्तस्य भोजनम्' इति वाक्ये अव्ययं किम् अस्ति ?

(घ) क्रम धातुः कस्मिन्नर्थे भवति ?

(ङ) 'सूर्याय नमः' इत्यस्य हिन्दीभाषायां भावार्थं लिखत।

(च) 'तुम विद्यालय जाते हो' इत्यस्य संस्कृतभाषायां भावार्थं लिखत।

6. संस्कृतेन उत्तर लिखत—

2×8=16

- (क) उगिदचां इति पूर्ण सूत्रं लिखित्वा तस्य वृत्तिं लिखत।
(ख) ऋत्विगदधृक् इति पूर्ण सूत्रं लिखत।
(ग) अदस् शब्दस्य स्त्रीलिङ्गे तृतीया विभक्तेः रूपाणि त्रिषु वचनेषु लिखत।
(घ) सम्बुद्धौ नपुं..... इति सूत्रं पूरयत।
(ङ) अव्ययस्य परिभाषां लिखत।
(च) लकाराः कति भवन्ति ? तेषां नामानि लिखत।
(छ) तिप्तस्मि इति सूत्रं पूरयत।
(ज) परस्मैपदानां इति पूर्ण सूत्रं लिखत।

7. 'राजा' इति शब्दस्य सिद्धिं कुरुत। 3
8. चतसृ शब्दः कीदृशः ? सप्तविभक्तिषु रूपाणि लिखत। 3
9. 'किम्' इति शब्दस्य सिद्धिं कुरुत। 3
10. पञ्च अव्यय शब्दान् लिखित्वा तेषां वाक्यप्रयोगं कुरुत। 3
11. 'भवानि' इति रूपसिद्धिं कुरुत। 3
12. अधोलिखित वाक्यानां वाच्य परिवर्तनं कुरुत— 3

- (क) रमेशः देवालयं गच्छति। (कर्मवाच्यम्)
(ख) बालकेन ग्रन्थः पठ्यते। (कर्तृवाच्यम्)
(ग) देवः हसन्ति। (भाववाच्यम्)

13. 'इदम्' इति शब्दस्य पुल्लिङ्गे सप्त विभक्तिषु रूपाणि लिखत। 4
14. अभवन् इति प्रयोगस्य सिद्धिं कुरुत। 4
15. अधोलिखित वाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादं कुरुत— 4
- (क) विजय सुबह उठता है।
- (ख) माता भोजन पकाती है।
- (ग) विद्यालय के चारों ओर खेल का मैदान है।
- (घ) गुरु के लिए नमस्कार है।
16. अधोलिखित वाक्यानां हिन्दीभाषायाम् अनुवादं कुरुत— 4
- (क) विनयात् याति पात्रताम्।
- (ख) उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः।
- (ग) प्रारभ्यचोत्तमजनाः न परित्यजन्ति।
- (घ) अध्ययनेन वसति।
17. अधोलिखित शब्दानां सिद्धिं कुरुत— 5
- (क) त्वम्
- (ख) अहम्
- (ग) मत्

18. अशुद्धवाक्यानां शुद्धिं कुरुत—

5

(क) बालकः अश्वेन पतति।

(ख) ते पुरुषाः अस्ति।

(ग) मम दुग्धं रोचते।

(घ) ते पुस्तकानि पठथ।

(ङ) अहं मोदकं खादामः।

19. संस्कृतभाषायाम् एकं निबन्धं लिखत—

10

(क) होलिकोत्सवः

(ख) अनुशासनम्

(ग) परोपकारः

(घ) मम भाषा संस्कृतम्